

PRAKTIS METODOLOGI PENETAPAN FATWA OLEH JAWATANKUASA SYAR'IIYAH NEGERI PERLIS (JSNP): KAJIAN BERASASKAN FATWA-FATWA TAHUN 1990-2000

Mohd Akram bin Dahaman & Solahuddin bin Abdul Hamid
Pusat Pengajian Umum
Universiti Utara Malaysia
akram@uum.edu.my

Noor Naemah binti Abdul Rahman
Jabatan Fiqh & Usul
Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya
naemah@um.edu.my

ABSTRAK

Jawatankuasa Syar'iyah Negeri Perlis (JSNP) merupakan satu badan yang telah diberikan kuasa oleh Undang-Undang Pentadbiran Agama Islam Negeri Perlis 1964 sebagai penasihat kepada Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis (MAIPs) dalam perkara berkaitan fatwa. Sebagai badan berautoriti fatwa negeri, JSNP telahpun membuat satu panduan terhadap metodologi penetapan fatwa yang perlu diikuti sebelum sesuatu fatwa diputuskan. Metodologi tersebut melibatkan dua perkara besar iaitu rujukan sumber hukum dan status pandangan mazhab. Metodologi yang diterapkan oleh JSNP adalah berbeza dengan Jawatankuasa Fatwa di negeri-negeri lain. Oleh itu satu kajian perlu dilakukan bagi melihat secara lebih dekat praktis metodologi penetapan fatwa ini melalui pendekatan content analysis terhadap fatwa-fatwa JSNP daripada tahun 1990 sehingga 2000. Pendekatan analisis kandungan merupakan cara yang terbaik bagi menguji praktis yang diamalkan oleh JSNP di dalam memutuskan sesuatu fatwa. Hasil daripada pengujian tersebut telah menjelaskan secara tepat status pengamalan yang berlaku terhadap metodologi penetapan fatwa JSNP yang berbeza dengan badan-badan berautoriti fatwa di negeri-negeri yang lain. Perkara ini perlu bagi membuka luaskan skop fatwa sebagai jawapan kepada permasalahan semasa masyarakat Islam yang berbeza mengikut masa, keadaan dan tempat berteraskan sumber-sumber yang sah di sisi syarak.

Kata Kunci: *Praktis, Metodologi, Penetapan, Fatwa, Jawatankuasa Syar'iyah Negeri Perlis (JSNP).*

1. Pendahuluan

Semua jawatankuasa fatwa pada setiap negeri di Malaysia telah menggariskan kaedah dan metode penetapan fatwa masing-masing berdasarkan Undang-undang Pentadbiran Agama Islam. Oleh itu setiap permasalahan yang timbul akan diselesaikan lalu dikeluarkan fatwa berdasarkan kaedah dan metode yang telah digariskan.

Menurut Suwaid Tapah (2004), kaedah yang digunapakai oleh keseluruhan jawatankuasa tersebut masih mengekalkan rujukan pendapat muktamad dalam mazhab Syafi'i sama ada yang wujud di dalam pendapat yang *qadim* ataupun *jadid*. Sekiranya kaedah ini bertentangan dengan kepentingan umum, jawatankuasa akan merujuk kepada beberapa pendapat daripada mazhab Hanafi, Maliki dan

Hambali. Walau bagaimanapun di Perlis, Jawatankuasa Syariah perlu memberikan pendapat mengikut al-Quran dan al-Sunnah, berbeza dengan kaedah yang digupakai oleh negeri-negeri lain. Sebagai contoh, Enakmen Pentadbiran Agama Islam Perak di dalam Seksyen 43 ada menjelaskan bahawa:

“(1) Dalam mengeluarkan apa-apa fatwa di bawah seksyen 37, atau memperakukan sesuatu pendapat di bawah seksyen 42, Jawatankuasa Fatwa hendaklah pada lazimnya mengikut *qaul* muftamad (pendapat-pendapat yang diterima) Mahzab Shafie.

(2) Jika Jawatankuasa Fatwa berpendapat bahawa dengan mengikut *qaul* muftamad Mahzab Shafie suatu keadaan yang berlawanan dengan kepentingan awam akan terhasil, Jawatankuasa Fatwa bolehlah mengikut *qaul* muftamad Mahzab Hanafi, Maliki atau Hambali”

Manakala bagi Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perlis Bil 3/1964 di dalam Bahagian 2, Seksyen 7, Ceraian 4 pula:

“Tatkala Majlis mengeluarkan fatwa dan Jawatankuasa Syariah memberi pendapatnya, maka hendaklah badan itu mengikut al-Quran dan Sunnah Rasul Allah S.A.W”

Othman Ishak (1981) telah merumuskan hakikat di atas bahawa wujud perbezaan tatacara pengeluaran fatwa di antara negeri-negeri di Malaysia terutama di negeri Perlis.

Semua ini telah menunjukkan kewujudan dua bentuk pendekatan di dalam menetapkan sesuatu fatwa iaitu yang pertama pendekatan *madhhabi* yang secara dasarnya terikat dengan sesuatu mazhab dan yang kedua pendekatan tidak terikat dengan mazhab tertentu sebaliknya merujuk kepada sumber al-Quran dan Sunnah Rasul S.A.W. Lebih jelas yang berkaitan dengan kajian ini ialah perbezaan ketara yang wujud kepada pendekatan atau metodologi penetapan fatwa Jawatankuasa Syariah Negeri Perlis dengan jawatankuasa-jawatankuasa fatwa seluruh negeri-negeri lain di Malaysia.

Keberasingan Perlis daripada negeri-negeri lain ini khususnya berkaitan metodologi penetapan fatwa harus dilihat dengan teliti agar dapat memberi gambaran yang jelas hakikat sebenarnya praktis penetapan metodologi ini berlaku. Hasil daripada dapatan kajian ini akan dapat membuktikan kedudukan sebenar proses penetapan hukum syarak yang berlandaskan kaedah yang jelas bersumberkan sumber-sumber rujukan hukum tanpa menafikan kedudukan pandangan mazhab dalam penetapan fatwa.

2. Jawatankuasa Syar'iyah Negeri Perlis (JSNP)

Jawatankuasa Syar'iyah Negeri Perlis (JSNP) bermula secara rasmi pada 1964, di bawah satu undang-undang yang berkaitan dengan cara pentadbiran agama Islam dan adat istiadat Melayu diluluskan sebagai Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perlis (1964). Pada seksyen lapan (8) ceraian satu (1) undang-undang tersebut ada menyatakan kewujudan jawatankuasa, fungsi dan keahlian. Bermula daripada detik ini, secara rasmi wujud Jawatankuasa Syariah Negeri Perlis. Antara fungsinya ialah sebagai penasihat kepada Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis (MAIPs) dalam perkara berkaitan fatwa (Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perlis 1964).

Pada 1 Februari 1948 bersamaan 21 Rabiul Awal 1367, Undang-undang Tubuh Kerajaan Perlis dimasyhurkan dan wujud di dalamnya peruntukan yang menyatakan tentang Raja boleh menubuhkan sebuah majlis agama Islam bagi membantu serta menasihatinya dalam perkara berkaitan agama Islam dan adat istiadat melayu. Dengan kewujudan Majlis, segala masalah yang timbul dan memerlukan fatwa rasmi akan dibawa masuk ke dalam MAIPs dan dibincangkan di situ tanpa melibatkan jawatankuasa lain (Undang-undang Tubuh Kerajaan Perlis 1948).

Pada tahun 2006, nama Jawatankuasa ini juga ditukar kepada Jawatankuasa Fatwa. Menurut seksyen 46, ceraihan satu (1): "Maka hendaklah ada suatu jawatankuasa bernama Jawatankuasa Fatwa" (Enakmen Pentadbiran Agama Islam Bil. 4/2006).

Sejak ditubuhkan secara rasmi pada tahun 1964 sehingga kini, JSNP atau JFNP berjalan seiring dengan peranan Mufti Kerajaan sebagai penasihat DYMM Raja Pemerintah sepertimana yang wujud di dalam seksyen 45 (Enakmen Pentadbiran Agama Islam Bil. 4/2006) dan peranan Jawatankuasa sebagai penasihat kepada MAIPs sepertimana yang wujud di dalam enakmen lama seksyen 8/1 (Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perlis 1964). Peranan itu ialah bagi memastikan segala permasalahan yang timbul dan perlu kepada fatwa dapat diselesaikan dengan baik mengikut metode yang disepakati dengan mengambilkira perubahan keadaan semasa dan setempat.

3. Metodologi Penetapan Fatwa JSNP

Metodologi penetapan fatwa oleh JSNP telah ditetapkan berdasarkan tafsiran yang telah diputuskan berkenaan maksud sebenar dua peruntukan yang ada di negeri Perlis. Dua peruntukan undang-undang tersebut ialah:

- i. Undang-undang Tubuh Kerajaan Perlis (Laws of The Constitution of Perlis) 1948, Bahagian 2, Perkara 5, Ayat 1 ada menyatakan:
"The Religion of the State shall be the Muslim Religion Ahli Sunnah Waljama'ah as heretofore professed and practiced in the State"
bermaksud "Agama bagi Negeri ialah agama Islam Ahli Sunnah Waljama'ah seperti yang diamalkan di dalam Negeri".
- ii. Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Negeri Perlis 1964, Bahagian 2, Perkara 7, Ceraihan 4 juga menyatakan:
"Tatkala Majlis mengeluarkan fatwa dan Jawatankuasa Syariah memberi pendapatnya, maka hendaklah badan itu mengikut al-Quran dan Sunnah Rasul Allah s.a.w"

Kedua-dua isi kandungan peruntukan ini tidak menjelaskan secara terperinci dasar-dasar yang perlu diambil oleh badan-badan yang berperanan dalam memutuskan fatwa. Oleh itu, Jawatankuasa Syariah telah bersidang dan bermuzakarah dengan panjang lebar untuk menetapkan maksud Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah dan di dalam masa yang sama memperjelaskan metodologi berfatwa di negeri Perlis berasaskan ASWJ yang merujuk kepada al-Quran dan al-Sunnah. JSNP pada tahun-tahun akhir 80-an dengan persetujuan MAIPs telah mengeluarkan satu fatwa berkenaan Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah dan dasar-dasar dalam ambilan sumber hukum bagi sesuatu fatwa yang dikeluarkan serta kedudukan pegangan kepada mazhab fekah.

a. Sumber Rujukan Hukum

Berdasarkan keputusan Fatwa Mengenai Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah yang dikeluarkan oleh MAIPs, sumber-sumber rujukan hukum yang menjadi asas ambilan dan pertimbangan pandangan JSNP adalah seperti berikut:

“Dalam menimbang untuk mengeluarkan sesuatu fatwa, Jawatankuasa Syariah Negeri Perlis berpandukan fatwanya itu atas dasar-dasar yang di bawah ini mengikut keutamaan seperti berikut:

- 1- Al-Quran al-Karim
- 2- Hadith Sahih
- 3- Ijma' Sahabat
- 4- Fatwa Sahabat yang lebih hampir kepada al-Quran dan Sunnah Rasulullah s.a.w
- 5- Hadith Mursal dan Daif
- 6- Qiyas ketika darurat
- 7- Masalih Mursalah
- 8- Sad al-Dharai'
- 9- Istihsan dan Istishab
- 10- 'Uruf
- 11- Qawa'id Fiqhiyyah (MAIPs, t.t: 4)”

Jelas daripada fatwa penjelasan di atas bahawa JSNP di dalam menetapkan keputusannya perlu berpandukan pada dasar-dasar rujukan sumber hukum ini.

b. Keterikatan Fatwa dengan Mazhab Tertentu

Manakala perkara berkaitan keterikatan fatwa dengan mazhab tertentu, pendekatan yang diterapkan telah diperjelaskan di dalam keputusan fatwa mengenai ASWJ yang diterbitkan oleh MAIPs iaitu “Majlis tidak terikat kepada mana-mana satu mazhab tertentu” (MAIPs, t.t: 1)

Pernyataan ini jelas menyatakan ketidakterikatan JSNP dan MAIPs dengan satu mazhab sahaja. Ini bermakna JSNP dan MAIPs memang mengambil dan menerima pendapat mazhab-mazhab muktabar yang ada seperti Hanafi, Maliki, Syafi'i dan Hanbali. Tetapi penerimaan dan pengambilan pendapat mazhab itu perlu mempunyai sandaran yang kuat daripada al-Quran dan al-Sunnah serta Ijma' Sahabat Rasulullah. Pendirian ini jelas termaktub di dalam keputusan fatwa tersebut seperti berikut;

“Di dalam mazhab mana pun yang jelas dan nyata pendapat mereka itu dari kitab Allah atau Sunnah Rasulnya atau Jamaah Sahabat Rasulullah s.a.w maka Majlis sedia menerima dan beramal dengannya”

Pernyataan di atas ditambah lagi dengan menyatakan:

“Adapun mazhab-mazhab seperti Hanafi, Maliki, Syafi'i dan Hanbali pada pandangan rasmi Majlis adalah terhitung di dalam mazhab-mazhab yang muktabar yang tergolong di dalam istilah Ahli Sunnah Wal Jamaah. Majlis Agama Islam Perlis memang berpandukan kepada mazhab itu dan mengambil pendapat mereka yang ada alasan daripada al-Quran, al-Sunnah dan Jamaah Sahabat Rasulullah s.a.w” (MAIPs, t.t: 1)

Keputusan fatwa di atas menyatakan bahawa JSNP di dalam memberi pandangan bagi sesuatu permasalahan untuk dikeluarkan fatwa oleh MAIPs memang meneliti semua pendapat yang ada di dalam mazhab dan menjadikan pendapat-pendapat mereka sebagai panduan. Malahan di dalam beberapa kes, JSNP mahupun MAIPs memang mengambil pendapat-pendapat tersebut dengan

syarat mempunyai sandaran yang kuat daripada al-Quran, al-Sunnah dan Jama'ah Sahabat Rasul s.a.w.

Berdasarkan penjelasan di atas, dapat difahami bahawa keterikatan dengan sesuatu mazhab tidak menjadi asas kepada sesuatu fatwa. Akan tetapi di dalam apa-apa masalah yang timbul, semua pendapat yang dijelaskan oleh mazhab-mazhab akan menjadi panduan kepada JSNP dalam memberi pandangan sebelum MAIPs mengeluarkan fatwa atau JSNP akan mengambil salah satu pendapat mazhab dengan syarat-syarat yang telah dinyatakan.

4. Metodologi Penyelidikan

Bagi meneliti status praktis penetapan fatwa yang berlaku oleh JSNP, kaedah *content analysis* telah dipilih. Kaedah ini memerlukan kepada satu penetapan tema tertentu agar proses analisis terhadap teks itu tidak mengimpang (Muhammad Haji Yusuf, 1993). Dalam kajian ini, tema tersebut adalah berkaitan dengan pmetodologi penetapan fatwa JSNP dan pengamalannya. Analisis kandungan ini dilakukan dengan memilih teks yang sesuai berasaskan objektif kajian yang dilakukan. Oleh itu sampel yang digunakan untuk tujuan ini ialah fatwa-fatwa terpilih tahun 1990 sehingga 2000 yang dikeluarkan oleh JSNP.

Terdapat enam langkah bersifat umum di dalam menggunakan kaedah ini. Langkah-langkah tersebut meliputi langkah pertama dengan mengenalpasti permasalahan kajian, kedua ialah memilih sampel, ketiga pula ialah membaca dan merekodkan isi kandungan mengikut peraturan objektif, keempat ialah menentukan skor-skor yang dipilih, kelima ialah membandingkan skor-skor yang diperolehi dan yang terakhir ialah memberi interpretasi hasil kajian (Syed Arabi Iddid, 1999). Berikut ialah maklumat langkah-langkah tersebut berdasarkan kajian ini:

Langkah 1	Mengenalpasti Permasalahan Kajian	Praktis Metodologi Penetapan Fatwa oleh JSNP
Langkah 2	Pemilihan Sampel Kajian	Fatwa-fatwa terpilih tahun 1990 sehingga 2000
Langkah 3	Membaca dan Merekod Isi Kandungan	Menganalisis 10 fatwa terpilih bersabit dengan sumber rujukan hukum dan pandangan mazhab-mazhab ASWJ
Langkah 4	Menentukan Skor	Skor diberikan pada setiap fatwa dari sudut sumber rujukan yang digunapakai dan pandangan mazhab yang digunakan
Langkah 5	Membanding Skor	Membandingkan keseluruhan skor yang diberikan pada setiap fatwa berkaitan dengan sumber rujukan yang digunapakai dan pandangan mazhab yang digunakan
Langkah 6	Interpretasi Hasil Kajian	Memberikan hasil kajian terhadap praktis sebenar JSNP terhadap metodologi penetapan fatwa yang telah disepakati penggunaannya

5. Analisis Teks Fatwa Terpilih terhadap Praktis Metodologi Penetapan Fatwa JSNP

Fatwa 1: Zakat Gaji (1991)

Di dalam mengeluarkan fatwa bagi isu ini, JSNP tidak mengambilpakai mana-mana pendapat daripada mazhab-mazhab muktabar dalam kalangan ASWJ.

Fatwa 2: Bacaan al-Quran di tempat-tempat kematian (1993)

Bacaan al-Quran di dalam Islam pada umumnya adalah wajib, dituntut membacanya pada bila-bila masa. Adapun pada majlis-majlis kematian didapati tidak ada satu nas syarak yang mewajibkan dan tidak ada pula yang melarangnya. Yang ada hanya riwayat Abu Dawud (Kitab Sunan Abi Daud Jilid 3 muka surat 203, bab (في النار يتبع بما الميت) hadith yang ke 3171 iaitu):

حدثنا هارون بن عبد الله حدثنا عبد الصمد ح و حدثنا ابن المثنى حدثنا أبو داود قال حدثنا حرب يعني ابن شداد حدثنا يحيى حدثني باب بن عمير حدثني رجل من أهل المدينة عن أبيه عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لا تتبع الجنائز بصوت ولا نار زاد هارون ولا يمشى بين يديها

Yang bermaksud: "Jangan mengiringi jenazah dengan suara yang tinggi dan api" (Membawa api bertujuan membesarkan kedudukan seseorang)

Dan dalam sebuah hadith yang lain yang mengingatkan bahawa orang-orang yang menghadiri majlis-majlis kematian hendaklah sentiasa menyebutkan yang baik-baik sahaja (Kitab al-Sunan al-Kubra, juzuk 3, terbitan Dar al-Ma'rifa Beirut, Lubnan dalam bab (ما يستحب الكلام عنده)

أبو عبد الله الحافظ ، ثنا أبو العباس محمد بن يعقوب ، ثنا أبو بكر محمد بن إسحاق الصغاني ، أنبأ عبيد الله بن موسى ، عن الأعمش ، عن شقيق ، عن أم سلمة قالت : قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم " : - إذا حضرتم الميت ، فقولوا خيرا ، فإن الملائكة يؤمنون على ما تقولون " . قالت : فلما مات أبو سلمة ، قلت : كيف أقول يا رسول الله ؟ قال : قولي : " اللهم اغفر له ، وأعقبنا منه عقي صالحا " . قالت : فأعقبني الله خيرا منه رسول الله - صلى الله عليه وسلم

Dan antara sahabat Abdullah ibn Umar yang telah mewasiatkan supaya dibaca awal surah al-Baqarah dan akhirnya di sisi kuburnya. Oleh itu maka ulama berselisih pendapat. Abu Hanifah, Malik dan Ahmad mengikut satu riwayat menghukum makruh, begitu juga dengan pendapat sahabat Syafi'i.

Secara keseluruhannya bacaan al-Quran pada majlis tersebut adalah diharuskan dengan suara yang rendah khususnya pada ketika pengkebumian. Dengan ini adat istiadat yang diamalkan sekarang bersabit perkara di atas perlu diubah. Adapun sebarang bacaan al-Quran di luar dari tempat beradanya jenazah seperti di radio 3 Kangar adalah diharuskan"

a. Sumber Hukum

Terdapat tiga sumber hukum yang menjadi asas ambilan hukum terhadap keputusan fatwa ini. Pertama ialah hadith berstatus Dha'if, kedua merupakan hadith Sahih dan yang ketiga ialah Fatwa Sahabat yang lebih hampir kepada al-Quran dan Sunnah Rasulullah s.a.w.

b. Pendapat Mazhab

a. Sumber Hukum

Terdapat tiga sumber hukum yang menjadi asas ambilan hukum terhadap keputusan fatwa ini. Pertama ialah ayat al-Quran, yang kedua merupakan sebuah hadith *Mursal*, manakala sumber ketiga ialah hadith yang sahih.

b. Pendapat Mazhab

Di dalam mengeluarkan fatwa bagi isu ini, JSNP tidak mengambilpakai mana-mana pendapat daripada mazhab-mazhab muktabar dalam kalangan ASWJ.

Fatwa 4: Status agama bayi yang tidak diketahui agama ibubapa kandungnya (1996)

Status Agama Bayi yang tidak diketahui agama ibubapa kandungnya (kertas Jawatankuasa Syar'iyah negeri Perlis bilangan 4/1/96)

Jawatankuasa telah meneliti kertas tersebut dan membuat keputusan berikut:

"Mana-mana bayi yang diketahui agama ibubapanya maka status agama bayi tersebut mengikut agama ibubapanya. Manakala bayi yang tidak diketahui agama ibubapanya maka agama bayi itu adalah mengikut agama yang menjadi pegangan negeri berkenaan. Oleh kerana peruntukan seksyen 5(1) Undang-undang Tubuh Kerajaan negeri Perlis menyebutkan Agama bagi negeri ialah Islam Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah seperti yang telah diamalkan di dalam negeri maka agama bayi yang tidak diketahui agama ibubapanya ialah Islam Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah dan bayi berkenaan tidak boleh diserahkan kepada orang bukan Islam".

a. Sumber Hukum

Terdapat dua sumber hukum yang menjadi asas ambilan hukum terhadap keputusan fatwa ini. Pertama ialah Qawa'id Fiqhiyyah dan yang kedua ialah 'Uruf.

b. Pendapat Mazhab

Di dalam mengeluarkan fatwa bagi isu ini, JSNP tidak mengambilpakai mana-mana pendapat daripada mazhab-mazhab muktabar dalam kalangan ASWJ.

Fatwa 5: Sembahyang Jumaat bagi Wanita (1997)

Hukum sembahyang Jumaat bagi wanita (Kertas Jawatankuasa Syariah negeri Perlis bilangan 3/4/1996)

Mesyuarat telah meneliti dan berbincang mengenai kertas yang dikemukakan dan mengambil keputusan seperti berikut:

Hukum solat Jumaat bagi kaum wanita adalah tidak diwajibkan, sembahyangnya sah dan tidak diperlukan untuk sembahyang fardhu zohor (sebagai ganti).

Ini adalah berdasarkan kepada firman Allah dalam al-Quran surah al-Jumu'ah ayat 9:

الجمعة حق واجب على كل مسلم في جماعة إلا أربعة عبد مملوك أو امرأة أو صبي أو مريض
Maksudnya: "Hai orang-orang yang beriman, apabila diseru untuk menunaikan sembahyang pada hari Jumaat, maka bersegeralah kamu kepada mengingati Allah dan tinggalkanlah berjualbeli"

Ayat ini walaupun bersifat umum sama ada mukmin atau mukminah tetapi telah diperjelaskan oleh hadith dari Tariq bin Sihab bin 'Abd al-Shams dari nabi SAW katanya:

الجمعة حق واجب على كل مسلم في جماعة إلا أربعة عبد مملوك أو امرأة أو صبي أو مريض

Ertinya: "Solat Jumaat itu hak kewajiban ke atas setiap muslim dengan dikerjakan secara berjamaah kecuali empat golongan iaitu hamba sahaya yang dimiliki, wanita, anak kecil dan orang yang sakit" (hadith riwayat Abu Daud)

Mengikuti kesepakatan para Jumhur ulama, jelas bahawa wanita tidak diwajibkan mengerjakan solat Jumaat iaitu berdasarkan kepada riwayat Abu Daud tersebut. Namun demikian al-Imam al-Shafi'i berpendapat, walaupun kaum wanita tidak wajib solat Jumaat tetapi dialu-alukan kehadiran wanita-wanita berumur ke masjid dengan izin suami mereka. Pandangan al-Imam al-Shafi'i ini dikuatkan oleh hadith yang diriwayatkan oleh Imam al-Bukhari, Muslim dan lain-lainnya. Dikeluarkan oleh Ubaid Ibn Hamid dari 'Abbas dalam ayat 9 surah al-Jumu'ah tersebut katanya:

جاءت غير عبد الرحمن بن عوف تحمل الطعام ، فخرجوا من الجمعة بعضهم يريد أن يشتري ، وبعضهم يريد أن ينظر إلى دحية ، وتركوا رسول الله صلى الله عليه وسلم قائما على المنبر ، وبقي في المسجد اثنا عشر رجلا وسبع نساء ، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لو خرجوا كلهم لاضطرم المسجد عليهم نارا

Ertinya: "Telah datang (rombongan) unta 'Abd al-Rahman bin 'Auf membawa makanan, maka mereka (sahabat) keluar beramai-ramai. Ada yang hendak membeli makanan dan ada yang ingin melihat. Mereka tinggalkan (Rasulullah) dalam keadaan berdiri di atas mimbar, meliankan hanya dua belas orang lelaki dan tujuh wanita yang masih kekal di masjid. Sabda Nabi SAW: Sekiranya keluar semuanya nescaya masjid ini akan dituangkan api ke atas mereka"

Hadith tersebut membuktikan bahawa kaum wanita di zaman Nabi SAW ada mengerjakan solat Jumaat, walaupun hukumnya tidak wajib. Dalam masalah wanita yang mengerjakan solat Jumaat ini, tidak ada perintah daripada Rasulullah SAW bahawa mereka (wanita) wajib mengulangi Jumaatnya dengan solat zohor. Oleh demikian jelas sah solat Jumaat bagi kaum wanita.

a. Sumber Hukum

Terdapat tiga sumber hukum yang menjadi asas ambilan hukum terhadap keputusan fatwa ini. Pertama ialah ayat al-Quran, yang kedua merupakan sebuah hadith yang sahih dan yang ketiga ialah hadith Dha'if.

b. Pendapat Mazhab

Di dalam mengeluarkan fatwa bagi isu ini, JSNP telah mengambilpakai salah satu daripada pendapat daripada mazhab-mazhab muktabar dalam kalangan ASWJ iaitu Syafi'i.

6. Kesimpulan

Penelitian dan analisis yang telah dilakukan terhadap 5 fatwa JSNP daripada tahun 1990 sehingga 2000 berkenaan praktis penetapan fatwa adalah melibatkan dua perkara. Perkara pertama ialah berkenaan sumber rujukan hukum dan yang kedua ialah pandangan mazhab tertentu. Bagi perkara pertama, rajah di bawah menjelaskan dapatan daripada analisis tersebut.

	Al-Quran al-Karim	Hadith Sahih	Ijma' Sahabat	Fatwa Sahabat yang lebih hampir kepada al-Quran dan Sunnah Rasulullah s.a.w	Hadith Mursal dan Daif	Qiyas ketika darurat	Masalah Mursalah	Sad al-Dharai'	Istisnahan dan Istishab	'Uruf	Qawa'id Fiqhiyyah
Fatwa 1	✓	✓									
Fatwa 2		✓		✓	✓						
Fatwa 3	✓	✓			✓						
Fatwa 4										✓	✓
Fatwa 5	✓	✓			✓						
Penggunaan	3	4	0	1	3	0	0	0	0	1	1

Rajah 1: Penggunaan Sumber Rujukan Hukum dalam Penetapan Fatwa JSNP

Manakala perkara kedua iaitu pendapat mazhab yang dijadikan ambilan pada penetapan fatwa, rajah di bawah menjelaskan dapatan daripada analisis tersebut.

	Mazhab Hanafi	Mazhab Maliki	Mazhab Syafi'i	Mazhab Hanbali
Fatwa 1				
Fatwa 2	✓	✓	✓	✓
Fatwa 4				
Fatwa 5				
Fatwa 6			✓	
Penggunaan	1	1	2	1

Rajah 2: Penggunaan Pendapat Mazhab ASWJ dalam Penetapan Fatwa JSNP

Semua dapatan ini menjelaskan bahawa setiap daripada fatwa yang ditetapkan oleh JSNP adalah berteraskan sumber rujukan hukum syarak secara umumnya. Secara khususnya pula, setiap daripada fatwa yang ditetapkan oleh Jawatankuasa adalah mengikut garis panduan sumber rujukan hukum yang telah ditetapkan sebagai asas ambilan dan pertimbangan pandangan JSNP. Semua fatwa yang ditetapkan akan mempunyai sumber ambilan hukum yang dimuatkan pada keputusan yang telah dicapai. Begitu juga dengan kedudukan pendapat-pendapat daripada mazhab-mazhab muktabar dalam kalangan ASWJ. JSNP di dalam menetapkan sesuatu fatwa telah mengambilpakai pendapat-pendapat tersebut. Tindakan ini jelas menepati garis panduan pengambilpakaian pendapat mazhab-mazhab ASWJ.

Rujukan

MAIPs (t.t). "Keputusan Fatwa Mengenai Ahl al-Sunnah wa al-Jama'ah". t.t.t.

Muhammad Haji Yusuf (1993). "Hubungan antara Kelompok", dalam Abdul Halim Othman (eds), *Psikologi Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, Kementerian Pendidikan Malaysia.

Othman Ishak (1981). *Fatwa dalam Perundangan Islam*. Kuala Lumpur: Penerbit Fajar Bakti Sdn Bhd.

Suwaid Tapah (2004). "Perundangan dan Penguatkuasaan Fatwa", dalam Ahmad Hidayat Buang (eds), *Fatwa di Malaysia*. Kuala Lumpur: Jabatan Syariah dan Undang-undang, APIUM.

Syed Arabi Idris (1999). *Analisa Kandungan*. Bangi: Jabatan Komunikasi UKM.

Enakmen Pentadbiran Agama Islam Perak.

Enakmen Pentadbiran Agama Islam Bil. 4/2006.

Undang-undang Tubuh Kerajaan Perlis 1948.

Undang-undang Pentadbiran Agama Islam Perlis.